

INTERNATIONAL MIGRATION AND CHILDREN
ULUSLARARASI GÖÇ VE ÇOCUKLAR

SÜLEYMANOV • SÖNMEZ • ÜNVER • AKBABA

ULUSLARARASI GÖÇ VE ÇOCUKLAR

INTERNATIONAL MIGRATION AND CHILDREN

Derleyenler / Editors
Abulfez Süleymanov
Pelin Sönmez
Fatma Demirbaş Ünver
Selami Mete Akbaba

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ KATKILARIYLA
SUPPORTED BY USKUDAR UNIVERSITY

CONFERENCE SERIES BY TRANSNATIONAL PRESS LONDON

Surienli Çocuk Biliş ve Fikirleri Çukurkavirleri için Toplama ve Yönetimi
This project is supported by the European Union and the Republic of Turkey

SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARLA ELE ELE

ULUSLARARASI GÖÇ VE ÇOCUK SEMPOZYUMU

17-18 KASIM 2016

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ, MERKEZ YERLEŞKE
NERMİN TARHAN KONFERANS SALONU

09:00-17:00

<http://gocvecocuk2016.uskudar.edu.tr/tr/>

gocvecocuk2016@uskudar.edu.tr

SEMPOZYUM KONULARI

- Göç, Kültür ve Çocuk
- Göç ve Çocuk Sağlığı
- Göç, Çocuk ve Sosyalleşme
- Çocuk Hakları ve Göç
- Göçün Çocuklar Üzerindeki Psikolojik Etkileri
- Göç ve Çocuk İşsizliği
- Sinema ve Edebiyatla Göçmen Çocuk Teması
- Yarı ve Göçmen Çocuk
- Göçle Değişen Aile Yapısı ve Çocuk
- Göç, Kadın ve Çocuk
- İnsan Kaçakçılığı ve Çocuk
- Göç, Mekan ve Değişim ve Çocuk

ÖNEMLİ TARİHLER

Ozetlerin Son Gönderim Tarihi	: 24 Ekim 2016
Kabul Edilen Ozetlerin İsmi	: 1 Kasım 2016
Ekstra Mesleki ve Akademik Bilgi	: 7 Kasım 2016
Programın İsmi	: 10 Kasım 2016

Suriyeli Çocukların Erken Yaşta Evlilik Haberlerinin Türk Yazılı Basınında Sunumu

Gülay Acar Yurtman¹

Giriş

Suriye'deki savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan ve sayıları üç milyonu aşan Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmını 18 yaşından küçük çocuklar oluşturmaktadır. Bu çocuklar beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi sorunların yanında cinsel istismara da maruz kalmakta ve erken yaşta evlenmek zorunda bırakılmaktadırlar. Gerek sığınma kamplarında gerekse dışarıda yaşam mücadelesi veren bu çocuklar içerisinde, özellikle kız çocukları “başlık parası” ve “bakım yükünden kurtulma” gibi nedenlerle erken yaşta imam nikâhı kıyılarak eş ya da kuma olmaya zorlanmaktadır. Bu durum çocukluğun erken yaşta yitirilmesine, yüksek riskli gebeliğe, evlilik içi tecavüz vakalarına, çocuğun psikolojik ve bedenlen kaldıramayacağı travmalar yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca imam nikahı ile evlilik adı altında başlık parası ödenerek ailelerinden koparılan bu çocukların, bir kısmı çocuk tacirleri tarafından fuhuş yapmaya zorlanmaktadır.

Suriyeli mültecilerin karşılaştığı önemli toplumsal sorunlardan biri olan çocukların erken yaşta evlilik konusunun medyanın ele alış biçimi kamuoyunun bilgilendirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada özellikle başta gazeteler olmak üzere yazılı basında yer bulan haber ve yorumlar önemli etkiye sahiptir. Nitekim Holliman'ın (2004: 108) da belirttiği gibi kitle iletişimi toplumu hayatın her alanında bilgilendirmede temel rol oynamaktadır. Ayrıca mülteciler bağlamında medyada yer alan temsiller, ev sahibi toplumda mültecilerle ilgili davranış şekillerini etkilemesi bakımından önem taşımaktadır. Çünkü bu yolla söylem pratikleri eylem pratiklerine dönüşmektedir. (Efe 2015:9)

Bu çalışma Suriyeli çocukların erken yaşta evlenmelerinin gazete haberlerinde nasıl sunulduğuna dikkat çekmek amacıyla yapılmıştır. Suriyeli çocuk gelinlerin gazete haberlerinde hangi bağlamlarda ve nasıl bir haber dili kullanılarak sunulduğu, gazete haberlerinde sunum benzerliklerinin veya farklılıklarının olup olmadığı 01 Ocak 2013–01 Eylül 2016 tarihleri arasında ve Habertürk ve Milliyet gazetelerinde yayınlanan Suriyeli çocukların erken yaşta evlenmeleri haberleri incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Gazetelerin seçiminde tirajlar etkili olmuştur. Söz konusu bu iki gazete Türkiye'de satış rakamları yüksek olduğu gazeteler arasında yer almaktadır. Gazetelerin internet sayfalarının arama motorlarından “Suriyeli çocukların erken yaşta evlilikleri”, “Suriyeli çocuk gelinler” anahtar kavramları kullanılarak elde edilen haberler, “eleştirel söylem analizi” yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Söylem analizi, haber metnini bütünlüğü içinde, bağlamından koparmadan incelemeye yönelik bir yaklaşımdır. (İnal, 1996: 96) Söylem çözümlemesi, belli tarihe ve varoluş koşullarına sahip söylemsel ifadelerin nasıl bir bağlama yerleşerek toplumsalın anlamını belirlediği ile ilgilenmektedir. Söylemsel alanın temel birimi, yazılı ya da sözlü ifadelerdir. Söylemsel ifade bir önerme ya da cümle değildir; ifadeleri

¹ Üsküdar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi- gulayacar@yahoo.com

tanımlayan şey gramer yapıları değil, bağlamsal anlamı belirleyen sözcükleminyarattığı farktır (Şeker, Toruk, Sine, 2013: 174). Söylemin çözümleme birimi söylemsel ifade ise, ifadelerin bir araya gelmesini belirleyen, söylemsel formasyondur. Söylemsel formasyon, nesneler, ifade biçimleri, kavramlar, temaların seçimi arasındaki korelasyon, konumlanma, işlevsellik ve dönüşümün düzenliğini bize gösterir (Sancar Üşür, 1997: 95-96). Van Dijk'in söylem çözümlemesi ise, haberi makro ve mikro olmak üzere iki düzeyde ele alıp incelemektedir (Van Dijk, 1988: 9).

Çalışmanın ilk bölümünde çocukların erken yaşta evlilik olgusuküresel boyutta incelenmekte, Suriyeli çocukların erken yaştaki evlilikleri çocuk hakları boyutuyla ele alınmaktadır. Çalışmanın bulgular bölümünde ise Suriyeli çocukların erken yaştaki evlilikleri gazete başlıkları ve haber içeriklerinde yer alış biçimlerine göre incelenmektedir.

Küresel Bir Sorun Olarak Çocuk Evlilikleri

Dünyanın birçok yerinde, özellikle de gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde, karşılaşılan bir olgudur çocuk evlilikleri. Nitekim istatistik verilere göre bugün dünyada 20-24 yaş arası 58 milyon genç kadın evlidir ve bunların 1/3'i kendi istegi dışında evlendirilmiş 18 yaşından küçük kız çocuklarıdır (Hervish, Jacobs, 2011). Dünyada her yıl 18 yaşının altında 10 milyon kız çocuğu evlenmektedir. Bu da ayda 833.333, haftada 192. 307, günde 27.397, dakikada 19 ya da her 3 saniyede bir kız çocuğunu ifade etmektedir (Yakıt, Coşkun, 2014:5). Çocuk yaşta evlilikler, küresel ölçekte bir sorun olmasına rağmen, bu konu üzerine yapılan çalışmaların temel düzeydeki zaafı, söz konusu sorunu milli ya da bireysel düzeyde ele alıp tartışmalarıdır (Ova, 2014:242).

Çocuk yaşta evliliklerin dünya genelindeki dağılımı farklılıklar göstermektedir. Verilerde Batılı ülkelerde çocuk yaşta evliliklerin sıklığının düşük olduğu görülürken, bu sorunun en yaygın olduğu bölgelerin Güney Asya, Kuzey Afrika, Orta Dogu, Latin Amerika ve Batı Afrika olduğu gözlenmektedir. Nüfus büyüklüğü dikkate alındığında çocuk gelinlerin yaklaşık yarısı, Afganistan, Bangladeş, Hindistan ve Nepal başta olmak üzere Güney Asya bölgesinde olmaktadır. (Yakıt, Coşkun 2014:5)Veriler, ülkeler arasında farklılık gösterdiği gibi aynı ülkedeki bölgeler arasında da değişmektedir.

En temel düzeyde bir insan hakları ihlali olarak tespit edilmesi gereken “erken yaşta zorla evlilik” olgusu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de toplumsal gündeminde önemli bir sorun olarak durmaktadır (Ova, 2014: 238). UNICEF'in verilerine göre; Türkiye'de her yıl 130 bin kız çocuğu evlendirilmekte olup, Türkiye'de “çocuk gelin” yüzdesinin %30 ile %35 arasında seyrettiği görülmektedir.

Türkiye'de ilk evlenme yaşı ile ilgili Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Aile Yapısı Araştırması'na (2006) göre on sekiz yaşından önce evlenme oranı kadınlarda %31.7; erkelerde ise%6.9'dur. Aynı araştırmada çocuk evliliklerinin yaygınlığı bölgelere göre deincelenmiş ve bu evliliklerin Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde en sık görüldüğü bulunmuştur (Kaynak, 2014:30).

Çocuk yaşta yapılan evliliklerin Suriyeli kadınlar arasında da oldukça yaygın olduğu yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim, AFAD tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre sadece 15-18 yaş grubundaki kadınlar bir arada

değerlendirildiğinde Suriyeli kadınlar arasında evli olanların oranının %14 olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle 15-18 yaş grubundaki her 100 Suriyeli kadının yaklaşık 15'i evlidir. (AFAD 2014) Son dönemlerde yapılan bu tür evliliklerin önemli bir kısmı Türkiye’de gerçekleşmiştir (Arğan 2015). Suriyeliler içerisinde erken yaşta evlilik doğal olarak kabul edilirken

“Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi’nden edinilen bilgilere göre, özellikle kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınlar Suriye’ye dönmek için aileleri tarafından evlendirilmektedir (Barın, 2015:46). Bu durumun en önemli nedenleri arasında göçün getirmiş olduğu zorlu yaşam koşulları yer almaktadır. Zira göç en çok dezavantajlı gruplar ve savunmaya muhtaç gruplar olarak değerlendirilen kadın ve çocukları etkilemektedir. Cinsel, fiziksel ve ekonomik olarak korunmaya muhtaç olan bu gruplar savaştan kaçmış, travma görmüş ve güvenlik arayışındalar. Bu bağlamda ailesi ve yakınları, çocuğunu çok erken yaşta hatta ikinci eş olarak evlendirmesine rıza gösterirken hem çocuğuna belli bir olanak sunduğunu düşünmekte, aynı zamanda kendisi de belli bir sosyal çevreye edinmiş olduğunu varsaymaktadır.

Aynı zamanda bu tür evliliklerde Suriye’de sahip oldukları resmi evraklara ulaşamamalarından dolayı evliliklerde çok büyük sıkıntı yaşanmakta resmi nikâh akdi yerine dini nikah akdi gerçekleştirilmekte ve bu da toplumsal ve hukuki olarak sorunlanenden olmaktadır. Ancak buradaki asıl problem “kadınların ve küçükyaşta kız çocuklarının yerel hanelere ikinci, üçüncü eş olarak evlendirilmeleridir” (Kirişçi, 2014: 37).

Erken yaşta evliliklerin bir çok nedeni bulunmaktadır. Kardeş sayısı, yoksulluk, eğitimsizlik, dini inanışlar, örf adet ve gelenekler, sosyo kültürel gerekçeler erken evlilik faktörleri arasındadır. Bunlar; çocuk evlilikler, kadına yönelik şiddet, istismar, üreme sağlığı problemleri, anne çocuk ölümleri, çocuğun eğitim ve çocuğun çocuk olma hakkının elinden alınmasına neden olmaktadır.

Bunun yanı sıra bazı kültürelve sosyal normlar, çocuk yaşta kızların evlendirilmesi için aileye toplumsal baskı oluşturabilmektedir. Kızlarının namusunu korumada ve evlilik öncesi cinsel birliktelik yasamasını önlemede çocuk yaşta evlilik, koruyucu kurum olarak görülmektedir. Ayrıca daha fazla sayıda çocuk sahibi olma imkanı gibi pek çok faktör de çocuk yaşta evlilikleri özendirir. (Hervish, Jacobs 2011)

Erken yaşta evlilikler, yoksul ailelerde daha sık görülmektedir. Dünya Nüfus ve Sağlık Araştırmaları’na (DHS=Demographicand Healty Surveys) göre çocuk yasta evlilikler, en fazla yoksul ailelerde görülmektedir (UNİCEF, 2014). Evden bir kişinin eksilmesinin, ailenin giderini ve ekonomik yükünü azaltacağı düşünülmektedir.

Çocuk evlilikleri, çocuk hakları ve kadın hakları ihlalini barındıran bir insan hakları ihlalidir. Nitekim UNICEF’de, erken evliliği pek çok hakkın ihlali saymaktadır (UNİCEF, 2014). Çocuk evlilikleri çok büyük oranda kız çocuklarını etkilemekte, onları ailelerinden ve arkadaşlarından ayırmakta, çocukluklarını ellerinden almakta, ev içi şiddete maruz bırakmakta, gelişimlerini, sosyal ve mesleki alanda sahip olacakları fırsatları tehlikeye atmaktadır. Bu haklar arasında kız çocukların sayısal oranda erkeklere oranla daha çok evlendirilmeye zorlanmaları cinsiyetler arası eşitlik hakkının ihlalidir (Derdıyok, 2014). Çocukların kendi iradeleri dışında zorla gerçekleştirilen evlilikleri, evlenme ve aile kurma hakkının ihlali niteliğini taşımaktadır. Evlilik nedeniyle kesintiye uğrayan okul hayatları nedeniyle çocuklar

eğitim ve gelişme haklarını kullanamamaktadırlar. Bütün bunlara ek olarak çocuk evliliklerinin çoğunun kayıtdışı gerçekleşiyor olması, kadınları evlilik içinde kanuni korumadan ve mülkiyet hakkı gibi yasal haklardan yoksun bırakmaktadır. Ayrıca kız çocukları erken hamilelikler sonucu gerçekleşen ölümlerle yaşama hakkından mahrum kalmaktadırlar. Nitekim uluslararası belgeler, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerini, kız çocuklarına yönelik şiddet olarak kabul etmektedir. (Diren 2014)

Bulgular

Haberlerin sunum biçimi ve haber başlıkları, hem habere verilen önemi göstermesi bakımından hemde haberin etkisi ve anlaşılabilirlik düzeyini belirlemesi anlamında önem taşımaktadır. Ayrıca kullanılan fotoğraflar, grafikler ve diğer görseller hem haberin kapladığı alanı hem de ayrıca habere olan ilgiyi ve haberin anlaşılabilirlik düzeyini etkilemektedir. (Göker, Eskin 2015: 239)

Örneklem olarak seçilen gazetelerin haberleri sunuş biçimlerine bakıldığında haberlerin büyük oranda metin+görsel şeklinde sunulduğu görülmektedir.

Milliyet ve Habertürk gazetelerinde Suriyeli çocukların erken yaşta evliliklerin ilişkin olarak yer alan bu tarz haberlerden bazılarının başlıkları şöyledir:

“Küçük gelin ve damat sokak ortasında evlendirildi” (Habertürk 24 Ekim 2013),

“Suriyeli çocuk gelinler trajedisi” (Habertürk 11 Kasım 2014),

“Suriyeli çocuk gelinler” (Habertürk 28 Haziran 2015),

“Gaziantep’te Suriyeli çocuk gelin Kadınlar Günü’nde canına kıydı!” (Habertürk 08 Mart 2016),

“Suriyeli kadınlara ‘erken evlilik’ dersi” (Milliyet 02 Şubat 2014)

“Savaştan kaçtılar, kuma oldular!” (Milliyet 30 Temmuz 2014)

“Çocuk gelin dramı!” (Milliyet 21 Ağustos 2014)

“Suriyeli ikinci eş yuva yıkıyor” (Milliyet 16 Eylül 2015)

“Dişlerimi yaptıracağı için kumayı kabul ettim” (Milliyet 10.04.2016)

“Yeni göç akını kapıda” (Milliyet 8 Temmuz 2015)

“Dünyanın utanç listesi” Milliyet (11 Ekim 2016)

Habertürk Gazetesinde Yayımlanan Haberlerin Söylem Analizi

24 Ekim 2013 tarihli gazetede “Küçük gelin ve damat sokak ortasında evlendirildi” başlığı verilen haberde 14 yaşındaki kız çocuğuyla, 15 yaşındaki erkek çocuğunun Şanlıurfa’da düğün yapılarak evlendirildikleri aktarılmıştır (Habertürk 2013). Haberin tematik yapı incelemesine göre, ön plana çıkarılan tema, Suriyeliler için erken yaşta evliliğin bir gelenektir” olduğuna kültürel azınlığın aydınlar sayesinde daha medeni bir boyuta taşınabileceğidir. Bu bağlamda “Erken yaşta evlilik” probleminin bir “gelenek” olarak işaretleniyor olması bu sorunun bir taraftan “gelenek” adı altında doğallaştırılmasına neden olurken, haberde yer verilen bu ifade ile diğer taraftan da, meselenin “toplumsal gelenek” olduğu mesajı örtük olarak verilmektedir.

Türkiye’de belli aralıklarla haberlere konu olan Suriyeli çocukların erken yaşta evliliklerinin sunuş şekilleri ya bir mağduriyet eksenli olumsuzluk ya da çoğu zaman olduğu gibi bir sorunun kaynağı olarak olumsuzluk içermektedir.

Nitekim, Habertürk Gazetesi 11 Kasım 2014 tarihli sayısının “Suriyeli çocuk gelinler trajedisi” başlıklı haber içeriğinde savaştan kaçmış olan Suriyeli kız çocuklarının “Çocuk gelin” söylemi altında mağduriyetlerini rakamlarla açıklamıştır:

“...Kampta 13-18 yaş arası 610 kız, 539 erkek kalıyor. Bu grupta tespit edilebilen 54 çocuk gelin mevcut.”...

Bu haberde yer alan bilgiler yalnızca kampta yaşanan trajedinin oranlarını okuyuculara sunmaktadır. Fakat bunun dışında kamp içerisinde yaşamayan ve ülke içerisine göç etmiş olan çocuk gelinlerinde olabileceği ihtimali göz ardı edilmektedir.

“Araştırmaya göre, ailelerin kız çocuklarını, savaş yüzünden tecavüz mağduru olmaması için akrabaları ya da başkalarıyla evlendirdi.” ifadelerini haberin alt metninde kullanan gazete, bu haber aracılığıyla 2011 yılında başlamış olan savaşın 3 sene içerisinde kız çocuklarının gelmiş oldukları trajik tablonun bir kısmını onların haklarını savunmak adına gözler önüne sermiştir (Avcı, 2014).

Habertürk Gazetesi’nin 28 Haziran 2015 tarihli sayısında “Suriyeli çocuk gelinler” başlığı altında Ayşem Kalyoncu tarafından yazılmış olan yazıda Suriyeli kız çocuklarının Türk erkekleriyle evlendirilmesinden duyduğu şikayeti dile getirmekte ve bu durumun altında yatan sebep olarak devletin kızların çocuk yaşta evlenmelerini masumane göstermesinden kaynaklı olduğunu belirtmektedir:

“16 Ocak 2014’de Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanı verdiği demeçte; “Acil eylem planından” söz etmişti. Bu demecin üzerinden neredeyse bir buçuk yıl geçmiş olmasına rağmen tablo düzeleceğine gittikçe kötüleşti. Demek ki yaşananlar onlar için o kadar “acil” değilmiş.” (Kalyoncu 2015)

Mikro incelemenin ilk özelliği olan sentaktik yapıda en güçlü kavramlardan bir tanesi imadır. Metne dair bilgiler çoğunlukla açıkça ifade edilmemekte, tersine ima edilmektedir. İmalarda verilmek istenen mesaj önemli ideolojik boyutlara sahiptir. (Şeker, Toruk, Sine, 2013:178) Bu bağlamda yukarıda alıntı yapılan haber metninde olayın nedenlerinden bahsedilirken yazar, “Çocuk gelin” kavramı üzerinden devletin “Acil Eylem Planını” yetersizliğine ilişkin düşüncesini ima yoluyla ortaya koymaktadır.

Ailesi tarafından zorla evlendirilmek istenen Suriyeli çocuğun intihar etmesi haberi Habertürk Gazetesi’nin 8 Mart 2016 tarihi sayısında “Gaziantep’te Suriyeli çocuk gelin Kadınlar Günü’nde camına kıydı!” başlığıyla verilmiştir. Nitekim haber içeriğinde “Çocuk gelin” ve “Kadınlar Günü” kelimelerinin aynı başlık altında kullanılmış olması haberi güçlendirmek ve çarpıcı bir biçimde sunmak amacı taşıyor. Alt metinde ise çocuğun o yaşlarda “Çocuk gelin” konumuna getirilmesi yaşam olanaklarına ve ruhsal durumuna dikkat çekilmiştir.(Habertürk 2016)

16 Eylül 2015 tarihli Habertürk’de Türkiye’deki kamplara sığınan Suriyeli kız çocukları bu kamplardan kurtulmak için evlilikler yaptıklarından söz edilmiştir. “Suriyeli ikinci eş yuva yıkıyor” başlığıyla verilen haberde ikinci eş olarak kabul etmelerinin kamp yaşamının zorlu koşullarından kurtulmak için çare olarak gördükleri belirtilmektedir. Manisa’da 50-60 yaşındaki kişilerin 15-16 yaşındaki kız çocuklarıyla

imam nikâhlı yaşamaya başladığı ve bu duruma katlanmak istemeyen kendi eşlerinden boşanmak istedikleri bilgisi yer almıştır. Özellikle haberin başlığı ve burada kullanılan “kuma” ve “yuva yıkma” gibi ifade biçimleri Suriyelilere karşı kışkırtma ve nefret içeren bir söylemdir.

2.2. Milliyet Gazetesinde Yayımlanan Haberlerin Söylem Analizi

2 Şubat 2014 tarihinde yayınlanan Milliyet gazetesinde “Suriyeli kadınlara ‘erken evlilik’ dersi” başlığı atılan habere göre; Türkiye’de sığınmacı olarak bulunan Suriyelilerin yaşam şartlarından dolayı küçük yaşlarda evliliğe sevk edildiklerini ve yapılan bu evliliklerin sayısının gün geçtikçe arttığı belirtilmiştir. Bu durumun artması üzerine o dönem Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı olan Ayşenur İslam’ da toplum refahı için Suriyelilere yalnızca barınma, beslenme ve güvenlik alanında değil sosyal sorunlar konusunda da destek olduğunu vurgulamıştır. Bu yüzden özellikle çalışma yapılacak olan kadınların yalnız olma durumları kriter sayılmış olup, erken evliliğe teşviki incelenmiştir. (Milliyet 2014a)

30 Haziran 2014 tarihli gazetede “Savaştan kaçtılar, kuma oldular!” başlıklı haberde öne çıkarılan tematik anlam, “savaştan kaçan” Suriyelilerin can güvenliği sorunlarına ek olarak ekonomik, duygusal ve sosyal açıdan savaş verdikleri yönündedir. Özellikle de kadınları ve kız çocukları için bu durum daha belirgin olarak gözlemlenmiştir. Ekonomik açıdan sıkıntı içerisinde olan mülteciler para karşılığı Türk ailelerine kızlarını kuma olarak satmak zorunda olmaları yalnızca kendi aile yapılarına değil aynı zamanda Türk aile kurumunun da zedelenmesine yol açtığı vurgulanmaktadır. Eğitimli olan kadınların üzerlerine kuma getirilmesine itiraz edip, eğitimsiz kadınların ise mecburen kabullenmesi aynı zamanda toplumdaki Türk kadının içinde bulunduğu konumu da göstermesi açısından önemli bir bilgi niteliğindedir.

“...Bilerek severek evlendik. 24 yıldır beraberdik. Daha 13 yaşındayken onu sevdim. babam vermedi, evden kaçtım. Hala seviyorum. Kuma huzurumuzu evliliğimizi bozdu. İkinci eşler olmasın. Aileler dağılmasın. Bizim yaşadıklarımız ortadadır.” İfadelerini üzerine kuma getirilen bir Türk kadını vermiştir. Buradan da anlaşılaçağı üzere küçük yaşta yapılan evlilikler seneler geçmiş olsa bile sağlam temel üzerine kurulmadığının göstergesidir. Bu oranların genelde Doğu illerinde yaygın olması eğitimsiz ortamda yapılan cahilliğin fazla olduğunun bir göstergesidir. (Milliyet 2014 b)

Milliyet Gazetesinin 21 Ağustos 2014 tarihli sayısında “Çocuk gelin dramı!” başlıklı haberinde Suriyeli çocuk gelinlere ilişkin istatistik veriler aktarılmıştır. Haber metninde savaştan önce Suriye’de çocuk gelin oranı %12 iken, savaş sonrasında oranın %32’lere çıktığı raporlanmıştır. Bu durumun en önemli nedeni olarak ise fakirlik gösterilmiştir. Suriyeli çocuk gelinin annesinin “Suriye’de olsak böyle bir şey aklımın ucundan geçmezdi. Ama her şeyimizi savaşta kaybettik. Alacağımız başlık parası çocuklarımızın geleceği için gerekliydi” demesi bunu destekler niteliktedir. Yani Suriye’de aslında bir gelenek olan –küçimsenmeyecek orandan da anlaşılaçağı üzere- küçük yaşta evlendirilme durumu savaşla birlikte Suriye toplumunu bir kez daha yıkıma sürüklemiştir. Küçük kızların o yaşlarda belli bir para karşılığı satılması ve onları “satın alacak kişilerin!” hem Türkiye sınırları içinden hem de yurt dışından gelip, beğenip, alması Dünya üzerinde İnsan Hakları adına yeni bir suçun doğduğunun bir ön göstergesidir. Savaş uzadıkça bu durumun artarak ilerlemesi Dünyanın korktuğu konulardan biri haline gelmiş durumda. (Milliyet 2014 c)

8 Temmuz 2015 tarihli gazetede “Yeni göç akını kapıda” başlıklı haberin içeriğinde aslında Türkiye’ye gelecek olan mültecilerin sayıları verilmiş olup, “**Okula gidemiyorlar**” alt başlığında ise çocukların erken yaşta evlendirilmesinin önlenmesine yönelik ilgili çok ciddi çalışmalar yapıldığı bilgisi yer almaktadır. Aynı zamanda haber içeriğinde duruma ilişkin olumsuz bir tablo resmedilmektedir (Milliyet, 2016e).

Gazetenin 16 Eylül 2015 tarihli sayısında “Suriyeli ikinci eş yuva yıkıyor” başlıklı makalede, hayatlarını kurtarmak amacıyla zorla evlendirilmiş olan Suriyeli kadınlar ve kızlar evlendirilmiş oldukları kişilerin “asıl eşleri” tarafından istenmemesi konusu ele alınmaktadır. Genelde Doğu illerinde sıkça rastlanan bu durumun Manisa ilçesinde de arttığı bilgisi haberde yer almaktadır. Böylelikle erkeğin ilk evliliğini gerçekleştirmiş olduğu kadın bu durumu kaldıramayıp boşanma talebinde bulunmaktadır. Her geçen yıl boşanma oranlarının artış gösterdiği ülkemizde Suriyeli çocukların kuma olarak getirilmesi Türk aile yapısını tahrip eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu çocukların gayri-resmi yollarla, mecbur bırakılarak yapmış oldukları evlilikler çocuk istismarının başka bir çeşidini ortaya çıkarmıştır. (Uçtu 2015)

10 Nisan 2016 tarihli Milliyet gazetesinde yayınlanan konuya ilişkin bir başka haberde mevcut durum daha farklı bir olguyla karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Nitekim kocaları Suriyeli bir kadınla imam nikahı kıydırmış kadınlarla röportaj şeklinde hazırlanan “Dişlerimi yaptıracığı için kumayı kabul ettim” başlıklı haberde, günümüzde artmaktan olan Suriyeli çocuk gelinler vakası yakın geçmişten Sovyetler Birliği’nin yıkılmasıyla Karadeniz Bölgesinde beliren “Nataşa Krizi” örneği üzerinden karşılaştırmalı bir biçimde aktarılmaktadır. Bu tür vakaların belirtilen dönemde de ailelerinin çoğunun çözülmesine yol açmasının altı çizilmekte, hem Suriyeli kadınların, hem de yerli kadınların bu durumda madur oldukları hususu vurgulanmaktadır:

“...2-3 bin lira karşılığında satın alınan Suriyeli kumaların yaşları 15 ile 30 arasında değişiyor. Kuma alan adamların yaşı ise 40’tan başlıyor 70’e kadar çıkıyor. Bölgede Kürtçe ve Arapça bilinmesi sebebiyle Suriyeli kadınlarla erkekler arasında sorun yaşanmıyor. Ta ki resmi nikahlı eşler “Kuma istemem” diyene kadar. İşte o zaman dayak mı dersiniz, çocuklarla kapının önüne konmak mı yoksa boşanmayla tehdit edilmek mi? Kızıltepe’de konuştuğum, gerçek isimlerinin bizde gizli kalmasını isteyen, takma isimli beş kadının başından geçen hikayeler ne kadar aynı olsa da hepsi ayrı ayrı yaralıyor insanı. Bir de o isyan eden bakışları! ” (Coşkunarda 2016)

“Nereden baksan 15 senedir ağızımda diş yok doğru düzgün yemek yiyemiyorum, “He de dişlerini yaptıracığım senin” dedi. Ben de o zaman kabul ettim.” (Coşkunarda 2016)

“Benim kocam üstüme kuma getirmedi ama her kavgada, “Git, bana Suriyeli mi yok!”

Bu ifadelerinden de anlaşılacağı üzere erkekler bu durumdan faydalanırken, hemen yanı başımızda, sınırimızda gerçekleşen bir savaşın korları “aynı zamanda ülkemizin kadınlarının çaresizliğini alevlendirmekte” olması hususu yazar tarafından vurgulanmaktadır. (Coşkunarda 2016)

“Dünyanın utanç listesi!” başlıklı haber aslında yukarıda incelenen haberlerin bir özeti niteliğindedir. Verilen rakamlar bu durumu basit bir konu olmaktan öte literatüre

girecek sosyolojik bir araştırma konusu niteliğine getirmiştir. Haber içeriğinde her 7 saniyede bir 15 yaşından küçük çocuk evlendirildiği verilmiştir. Türkiye’de de önemli bir sorun haline geldiğini bildiğimiz bu durumun habere göre Türkiye’nin 55. sırada yer alışı aslında tablonun daha vahim olduğunu göstermektedir. Neredeyse her ülkede bu vakanın oluşu fakat en basit İngiltere’nin 15.sırada yer alarak bir Afrika ülkesi olan Somali’yi geçmiş olması Dünya’nın belli çalışmalar yürütmüş gibi gösterdiğini fakat uygulama açısından bu duruma kayıtsız kaldığının en önemli örneklerinden biridir. (Milliyet 2016 d)

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, yazılı basında Suriyeli çocukların erken yaşta evliliklerini içeren haber metinleri, metinlerde kullanılan kavram ve tanımlamalar incelenmiş, “Suriyeli Çocuk Gelinlerin” temsillerine ilişkin yazılı basın taraması yapılmıştır. Böylelikle, toplumu haberdar etme ve bilgilendirme misyonu olan yazılı basının Suriyeli çocukların erken evliliğine ilişkin haberleri nasıl yorumladığı tartışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre haber metinlerinde Suriyeli çocukların erken evlilik olgusunu daha ziyade trajik bir olay şeklinde yer almakta ve anlamlandırmaktadır. “Türkiye’deki mülteci çocuk gelinler” başlığı altında verilen bu haberlerde söz konusu evlilikler nedeniyle kız çocukları bir taraftan eğitim hakkından mahrum bırakılmaları, diğer taraftan da erken yaşta anne olmaya zorlandıkları için de sosyal ve siyasal yaşamdan dışlandıkları hususu üzerinde durulmaktadır. Haber metinlerinde ayrıca eşler arası yaş farkının çok yüksek, olduğu, annelik yaş ortalamasının çok düşük olduğu ve erken yaşta hamileliklere rastlandığı ifade edilmektedir. Diğer taraftan bu tür evlilikler ikinci eş durumuna neden olduğu için toplumlar arasında gerginlik etkeni şeklinde değerlendirilmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen haber metinlerinde Suriyeli çocukların erken yaşta evlilikleri ne kadar yaygın olduğunun çarpıcı bir göstergesidir. Buna rağmen bu olayların gazetelerde yer alma oranları düşük düzeyde olduğu gözlenmektedir. Suriyeli çocuk gelinler yazılı basında düşük ölçüde temsil edilmesinin bir diğer boyutu da konuyla ilgili haberlerin içeriğidir. Araştırmaya dahil edilen haberlerin pek çoğunun nitelikten yoksun olduğu ve haberlerin çoğu zaman birbirinin tekrarıdır ibaret olduğu görülmüştür.

Öte yandan incelenen gazete haberlerinde haber metninde ve haberin başlığında çocuğu ve istismar olayını merkeze almaktan ziyade olayı sansasyonel kılmaya yönelik bir eğilim olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra haberde istismar olayının detaylarına yer verilirken bu vakaların cinsel istismar olduğu hususuna dair ifade ve yorumların açıkça geçtiği haber sayısı çok azdır. Çocuk istismarının çocuk üzerindeki etkilerine dair bir ayrıntıya rastlanmamıştır.

Gazetelerin haber verme görevlerinin yanında, sosyal sorumluluk açısından oldukça önemli olan bilgilendirme ve bir farkındalık yaratma görevleri vardır. Bu bağlamda söz konusu haberlerde “cinsel istismar” ifadesinin çok düşük bir oranda kullanılması, okuyuculara olayın bildirilmesi, fakat istismarkonusunda bir farkındalık yaratma çabasının olmadığına göstergesidir.

Bu analizler sonucunda yapılan değerlendirmeler Türkiye’de ana akım medyanın Suriyeli çocuk gelinler konusunda yaptıkları haberlerin kamuoyundaki tartışmaları tüm yönleri ile yansıtmakta çok başarılı olmadığını göstermektedir.

Bu noktada, medyaya büyük bir rol düşmektedir. Medya, erken evliliklere ilişkin haberleri kamuoyuna aktarırken, bu tür evlilikleri özendirmekten kaçınmaları pedofili ya da ikinci eş olarak Suriyeli çocukların tercih edilmesi önüne bir nebze geçecek, toplum adına yaşanan mağduriyetin giderilmesi konusunda önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca, etik ve yasal kurallara riayet ederek, cinsel suçlar haberleştirilirken, mağdurların kimliklerinin açıklanmaması, erotizmi çağrıştırmayan, ayrıntıya girmeyen, erken evliliklerin toplumsal bir sorun olduğunu ifade eden özenli ve sorumlu bir dil kullanılması önem arz etmektedir.

Kaynakça

- AFAD (2014). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3932/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014.pdf
- Angan, H. (2015). "Suriyeli sığınmacı çocuklar 'erken evlilik' kurbanı oluyor", Habertürk Gazetesi 07 Nisan, <http://www.haberturk.com/yasam/haber/1062820-suriyeli-siginmaci-cocuklar-erken-evlilik-kurbani-oluyor> (Erişim Tarihi: 26.11.2016)
- Avcı, Ü. (2014). 'Suriyeli çocuk gelinler trajedisi' Habertürk Gazetesi 13 Kasım 2014 <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1008198-suriyeli-cocuk-gelinler-trajedisi> (Erişim Tarihi: 20.11.2016)
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Göç Dergisi Cilt: 1 Sayı: 2 ss. 10-56 <http://www.gam.gov.tr/files/d2.pdf>
- Coşkunarda, G. (2016). "Dislerimi yaptıracağı için kumayı kabul ettim" Milliyet Gazetesi, 10 Nisan <http://www.milliyet.com.tr/-dislerimi-yaptiracagi-icin/pazar/haberdetay/10.04.2016/2224326/default.htm>
- Çakmak, D. (2014). "Türkiye'de Çocuk Gelinler" <http://www.umut.org.tr/hukukungencleri/tammetinlersunular/direncakmak.pdf> Erişim Tarihi: 23 Ekim 2016
- Derdıyok, B. (2016). 'Akıllardan Çıkmayan Soru: Çocuktan Gelin Olur mu?' <http://www.turksam.org/tr/makale-detay/874-akillardan-cikmayan-soru-cocuktan-gelin-olur-mu> Erişim Tarihi: 23 Ekim 2016
- Efe, İ. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar. İstanbul: SETAYayınları. http://file.setav.org/Files/Pdf/20151225180911_turk-basininda-suriyelisiginmacilar-pdf.pdf, Erişim: 25.10.2016.
- Eflatun (2015). Suriyeli sığınmacı çocuklar 'erken evlilik' kurbanı oluyor. <http://www.eflatunhaber.com/yasam/suriyeli-siginmaci-cocuklar-erken-evlilik-kurbani-oluyor-h19123.html> (Erişim Tarihi : 01.10.2016)
- Göker, G., Keskin, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* - Sayı 41 / Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi
- Habertürk (2013). Küçük gelin ve damat sokak ortasında evlendirildi, <http://www.haberturk.tv/gundem/video/kucuk-gelin-ve-damat-sokak-ortasinda-evlendirildi/102509> Erişim Tarihi: 20 Ekim 2016
- Habertürk (2015). Gaziantep'te Suriyeli çocuk gelin Kadınlar Günü'nde canına kıydı! <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1206509-gaziantep-te-suriyeli-cocuk-gelin-kadınlar-gununde-canina-kiydi> Erişim Tarihi 19 Ekim 2016
- Hervish A, Feldman-Jacobs H. (2011). Quiparle en monnom? Mettrefmaumariagedesenfants. Population Reference Bureau (2011). http://www.prb.org/pdf1/ending-child-marriage_fr.pdf (Erişim Tarihi: 01.10.2016)
- Holliman, R. (2004). "Media Coverage of Cloning: A Study of Media Content, Production and Reception", *Public Understanding of Science*, 13, 107-130.
- İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

- Kalyoncu, A. (2015). 'Suriyeli çocuk gelinler' *Habertürk Gazetesi*
<http://www.haberturk.com/yazarlar/aysem-kalyoncu/1096215-suriyeli-cocuk-gelinler>Erişim Tarihi: 28 Ekim 2016
- Kaynak, M. (2014). Türkiye'de 'Çocuk Gelin' Sorunu. *Nesne*, 2(3), s.27-38
- Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Sığınmacılar" Smavı, USAK & Brookings, Ankara.
- Milliyet (2014a). "Suriyeli kadınlara 'erken evlilik' dersi" <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-kadınlar-erken/gundem/detay/1830745/default.htm>Erişim Tarihi:20 Ekim 2016
- Milliyet (2014 b). "Savaşta kaçtılar, kuma oldular!" <http://www.milliyet.com.tr/savastan-kactilar-kuma-oldular--gundem-1918584/>Erişim Tarihi:20 Ekim 2016
- Milliyet (2014 c). "Çocuk gelin dramı!" <http://www.milliyet.com.tr/cocuk-gelin-drami-/dunya/detay/1928802/default.htm>Erişim Tarihi:23 Ekim 2016
- Milliyet (2016 d). "Dünyanın utanç listesi!" <http://www.milliyet.com.tr/dunyanin-utanc-listesi-dunya-2325091/> Erişim Tarihi 11 Ekim 2016
- Milliyet (2016 e). "Yeni göç akını kapıda" <http://www.milliyet.com.tr/yeni-goc-akini-kapida-gundem-2084665/>
- Ova, N. (2014). Türkiye'de Yazılı Basında "Çocuk Gelinler" in Temsili, Selçuk İletişim, 8 (2): 238-262
- Sancar, Ü. S. (1997). *İdeolojinin Serüveni, "Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme"* Ankara: İmge Kitabevi.
- SAMER. (2015). 7. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu. Aralık 2015, Antalya.
- Şeker, M., Toruk İ., Sine R., (2013). "Töre Cinayetlerinin Türk Medyasında Sunumu: Mardin Katliamı", *Global Media Journal*, vol.3, pp.166-195.
- United States Agency International Development, End ingchild marriage and meeting the needs of married children: the USAID visionforaction. <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/PDACU300.pdf> (Erişim Tarihi : 01.10.2016)
- Uçtu, N. (2015). "Suriyeli ikinci eş yuva yıkıyor", *Milliyet Gazetesi*, 16 Eylül <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-ikinci-es-yuva-yikiyor-gundem-2118372/> (Son Erişim 16.09.2016)
- Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi (2011). Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler. UsakRaporları No: 11-08. 2011 s:6 <http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/bgoFciPmdxlmVsAMuEFTi0F1P4JiQ.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2016)
- UNICEF (2014). "Çocuk Evlilikleri" <http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/73> Erişim Tarihi: 23 Ocak 2014
- VAN DIJK Teun A (1988). News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press, Hillsdale, New Jersey.
- Yakıt E, Coşkun, A. (2014). Toplumsal Açından Çocuk Yaşta Evlilikler Gerçeği: Hemşire ve Ebeğin Sorumluluğu, Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi 11 (3): 3-10 http://www.journalagent.com/kuhead/pdfs/KUHEAD_11_3_3_10.pdf (Erişim Tarihi:05.10.2016).